

Herri Babesarea

Giza eskubideen defendatzaileen
babesarako euskal udal sarea
Red vasca municipal de protección
a defensores/as de derechos humanos

KOLONBIA

KOLONBIAKO GIZA ESKUBIDEEN DEFENDATZAILEEN EGOERA
BEHATZEKO MISIOAREN LABURPEN BETEARAZLEA

LABURPEN EXEKUTIBOA ETA GOMENDIOAK

Koordinazioa: Mundubat Fundazioa

Egilea: Carolina Zamora

Diseinua eta maketazioa: César Marcos

Aitorpena-Ez-komertziala-Partekatu lizentzia berarekin 2.5 Espainia.
Sortutako materiala hirugarrenek banatu, kopia eta erakutsi dezakete, baldin eta kredituetan
egileta eta jatorria erakusten badira. Ezin da inolako etekin komertzialik lortu, eta lan erato-
rriek jatorrizko lanaren lizentzia-baldintza berberetan egon behar dute.

Aurkibidea

Testuingurua	4
Ondorioak	6
Gomendioak	16

Testuingurua

2016an Bake Hitzarmena¹ sinatu zenetik, ezarpena partziala eta geldoa izan da. Estatuak ez du hitzarmena bete, eta, horrez gain, FARC-EPetako disidentziak sortu dira berriro, ELN indartu da eta paramilitarismoa sendotu da. Hori guztiori dela eta, **gatazka bera berregituratu da**.

Lurraldeengatik borrokan, interes armatuak, legez kontrako ekonomiak eta megaproiektu estraktiboak uztartzen dira, eta eragin berezia dute erkidego indigena, afrooinordeko eta nekazarietan.

“Erabateko Bakearen” politika ezarri bada ere, eragile armatuekin egindako elkarriketen aurrerapausoak mugatuak izan dira, eta, askotan, atzera ere egin dute. Bien bitartean, indarkeria politikoak bere horretan dirau: urtero, Bake Hitzarmenaren 500 sinatzaile baino gehiago eta 300 lider sozial baino gehiago erailtzen dituzte.

2019tik 2020ra, inflexio-puntua gertatu zen: **Geldialdi Nazionala**, hau da, “gizartearen eztanda”.² Milaka eta milaka manifestaldi egin ziren herrialdean, krisi sozialaren, eraldaketa atzeragarrien eta pandemiaren kudeaketa txararen ondorioz. Zapalkuntza handiaren, judizializazioen eta erailketen ondorioz, giza eskubideen erakundeek erantzuteko zuten gaitasunak gainez egin zuen. Zenbait hilabete-
ren ostean, gizartearen eztanda horrek eragina izan zuen 2022an **Gustavo Petrok** lortutako hautespenean. Gobernu berriak jaso zuen herrialdean, biderkatutako gatazka, higitutako instituzioak, txirotasun zein desberdintasun handiak eta erabat polarizatuta zegoen gizartea ziren nagusi, neurri handi batean, eskuin-muturraren narrazio mediatikoagatik, gobernua “diktadura castrochavista” dela dio-eta.

1 2016ko Bakerako Azken Hitzarmena:
<https://www.jep.gov.co/Documents/Acuerdo%20Final/Acuerdo%20Final%20Firmado.pdf>

2 Human Rights Watch
<https://www.hrw.org/es/world-report/2024/country-chapters/colombia>

Aldi berean, Petroren gobernuak egiturazko eraldaketak sustatu zituen, desberdintasunaren arrazoiei eta akats instituzionalei aurka egiteko. **Nekazaritzaren eraldaketak** aurrerapauso historikoak eman ditu: 2025era arte, **560.000 hektarea** baino gehiago eman zaizkie **familia nekazariei**, hau da, aurreko bi gobernuetan baino bederatzi aldiz gehiago. Era berean, honako hauxe ere jarri da abian: ekoi-zpenerako proiektuak, prestakuntzak, intsumoen entrega, teknologia eta lurren titulazioa. Osasunaren, lanaren, pensioen eta zergen arloko beste eraldaketa batzuk, ordea, eskuina nagusi izan den Kongresuan geldiarazi dira, funtzionala barik ideologikoa izan den eztabaidaren erdi-erdian.

Egoeraren araberako egitate batek, gainera, polarizazio hori areagotu du. **Álvaro Uribe** presidente ohiaren aurkako epaiketa dugu hizpide, iruzur prozesalagatik eta eroskeriagatik kondenatu dutelako lehen instantzian. Prozesu horren ondorioz, baliteke justiziak paramilitarismoaren, narkotrafikoaren eta elite politiko zein enpresariaren arteko lotuneak harrotzea. Bien bitartean, eskuineko sektoreek babesa berreskuratu nahi dutenez, **“Segurtasun Demokratikora”** itzuli nahi dute, Uriberen gobernuan estrategia horren ondorioz giza eskubideen urraketa larriak eta gizate-riaren aurkako krimenak gertatu baziren ere.

Egoera horretan, urriko barne-kontsultak eta presidentetarako 2026ko kanpaina indarkeria politiko eta armatuko giroan garatuko omen dira.

Ondorioak

"Kolonbiak estatua baino lurralde handiagoa dauka, eta hori arazo ezin handiagoa da"

Herri Babesarearen behaketa-misioari esker, egiaztatu egin zen oraindik ere giza eskubideen defentsa arrisku iraunkorreko zeregina dela Kolonbian eta bizia galdu dezakezula horregatik. Hilketek, mehatxuek, nahitaezko lekualdaketek eta judizializazio arbitrarioek bere horretan dirautenez, indarkeria eta zigorgabetasuna urterik urte errepikatzen dira. Erkidegoen lurra, lurraldea, oroimena edo bizia defendatzea arrisku handiko egintza da gaur egun, eta, estatuaren bermerik ez dagoenez, utzikeria-sentsazioa areagotzen da prozesu horiei eusten dietenen artean.

Erkidego nekazarien, indigenen eta afroinordekoen egiturazko desberdintasunaren ondorioz, txirotasun-mailak kezkarriak dira benetan, baita lekualdaketa jendetsuak eta eragile armatuek inposatutako konfinamenduak ere. Zenbait eskualdetan, Chocon, esaterako, krisi humanitario iraunkorra da nagusi, eta, bertan, instituzioen ordeztasun kanpoko taldeak dira gizartea kontrolatzen dutenak. Bertan, gainera, Jorge Valenciak, abokatu auzilariak eta Unicef-erretanako irakasleak, adierazi zuenez, "Kolonbiak estatua baino lurralde handiagoa dauka, eta hori arazo ezin handiagoa da".

Lekukotasunetan, indar bereziaz azaltzen dira emakumeen eta sexu-dibertsitateen aurkako indarkeria bereiziak. Emakumeek, baina emakume indigenek eta afrooinordekoek, batez ere, **indarkeria sexualizatuak eta arrazistak** jasaten dituzte, eta gizatasuna kentzea eta isilaraztea dute helburu. Bibiana Peñaranda liderrak, adibidez, irmo-irmo adierazi zuenez, *“indarkeria arrazistak aipatzea duintasun-egintza da”*. Arraza eta genero arloko bereizkeria bateratzen duten eraso horiek agerian uzten dute gerra ez dugula modu berean bizi gorputz guztietan eta, bakea eratzeko, ikuspegi feminista zein arrazakeriaren aurkako ikuspegia hartu behar direla kontuan.

“Indarkeria arrazistak aipatzea duintasun-egintza da”

Ezbeharren aurrean, ordea, erresilientziari eta erresistentzia komunitarioari eusten zaie. Lurraldeko erakundeek, emakumeen mugimenduek, gazte-taldeek, unibertsitateek eta erkidego etnikoek bakerako, oroimenerako, espiritualtasunerako eta ingurumen-arloko justiziarako proiektuak jartzen dituzte abian. Indarkeriaren erdi-erdian, erkidegoek ehuntzen dituzten alternatibek haien biziraupena bermatzea dute helburu, baita duintasunerako nahiz itxaropenarako bideak urratzea ere. Ekimen horiek egiaztatu egiten dute bakea behetik, egunerokotasunetik eta herri-antolakuntzatik eratu beharra dagoela.

Agerikoa denez, arrakala handia dago diskurtso ofizialaren eta lurraldeetako errealitatearen artean. Gobernuak “erabateko bakearen” narrazioa sustatzen duen bitartean, gerrak bere horretan dirau herrialdeko hainbat eta hainbat lekutan, eta, oraindik ere, ez dira nahikoak estatuak lider sozialen babeserako dituen bermeak. Entzundako ahots askok partekatutako ondorioa argia izan zen: **“ezin da esan” Bake Hitzarmena** “ondo joan ez denik, baina ez da bete”. Hitzaren eta ekintzaren artean dagoen alde horrek frustrazioa elikatzen du, eta agerian uzten du premiazkoa dela lurralde, genero eta etnia arloko ikuspegia kontuan hartzen duen benetako ezarpen eraginkorra egitea.

“Kolonbiak estatua baino lurralde handiagoa dauka, eta hori arazo ezin handiagoa da”

Herrialdean egindako bisitaldiek ageri-agerian utzi zuten Kolonia bakarra ez dagoela, errealitate ugari daudelako bertan: nekazariak, indigenak, afroinordekoak eta hiritarak. Guzti-guztietan, gainera, dinamika armatuak, egiturazko txirotasuna eta instituzioak ordeztzen dituzten legez kanpoko taldeen kontrol soziala da nagusi. Hizpide izan zuten “krisi humanitario iraunkorrean”, hilketak, konfinamenduak eta nahitaezko errekrutamenduak egunez eguneko bizitzan ageri dira. Jorge Valenciak, abokatu auzilariak eta Uniclaretianako irakasleak, adierazi zuenez, *“Kolonbiak estatua baino lurralde handiagoa dauka, eta hori arazo ezin handiagoa da”*.

Buenaventurako Hego Berridun Tximeleten Sareak salatu zuenez, bortxatuak izan baino lehen, emakume beltz askok irainak jasotzen dituzte euren larruazalaren koloreagatik. Beraz, agerikoa da sexu-indarkeria indarkeria arrazializatua ere badela. Bertan adierazi zuten, *“emakume mestizoek badute beirazko sabaia hausterik, baina geuri zementuzko sabaia jartzen digute”*.

“Urtero, 300 lider baino gehiago hiltzen dituzte, eta gehienak indigenak, nekazariak, lur-eskatzailleak eta ingurumenaren defendatzaileak dira”

Zenbakiak egoeraren larritasunaren erakusgarri dira: Defendatzaileak Gara Programak dokumentatu zuenez, 2024an defendatzaileen aurkako 707 eraso egon ziren guztira, eta, haien artean, 157 exekuzioak izan ziren. 2025eko lehenengo hiruhilekoan baino ez, 43 defendatzaile erail zituzten, hau da, aurreko urteko epealdi berean baino %43 gehiago. 2017tik, urtero, 300 lider baino gehiago hiltzen dituzte, eta gehienak indigenak, nekazariak, lur-eskatzailleak eta ingurumenaren defendatzaileak dira. Horrez gain, Bake Hitzarmenaren 500 sinatzaile baino gehiago ere hil dituztenez, esan gabe doa estatuak zor sakona daukala bakearen eraketaren aldeko apustua egin dutenekin.

Egoera horretan, naturaren eta lurraldearen defentsa giza eskubideen aldeko borrokako ertz handienetakoa da gaur egun. Erkidego afrooinordekoak, indigenak eta nekazariak lekualdatu egin behar dira, eta mehatxuak jasotzen dituzte, meatzaritzako zein agroindustriako proiektuei aurka egitearren. Era berean, lider moduan ere badihardute eragile armatuen etengabeko kontrolpean dauden lurraldeetan. Halaber, ingurumeneko liderrak erailtzen dituzte, eta estigmatizazio-kanpainak ere egiten dizkiete, garapenaren etsaiak direla leporatzeko, haien benetako helburua ibaiak, basoak eta mendiak babestea denean. Behinolako erkidegoek gogoratu dutenez, ibaia edo mendia zaintzen denean, **etorkizuneko belaunaldien bizia bermatzen da, "ibaia defendatzen dugunean, geure seme-alaben bizia defendatzen dugulako"**, Lucy Chamorro esan zuen bezala. Kolonbian ez da bakerik lortuko, ingurumen-arloko justiziarik ez bado. Beraz, natura bera biziera guztien jagole moduan defendatzen dutenak aitortu eta babestu behar dira ezinbestean.

"Ibaia defendatzen dugunean, geure seme-alaben bizia defendatzen dugulako"

Era berean, protesta sozialaren kriminalizaziorako ereduak bere horretan dira. 2019-2021eko eztanda sozialean, manifestarien aurkako 6.000 eraso baino gehiago dokumentatu ziren, eta, haietako askotan, sexu-indarkeriako eta genero-indarkeriako ereduak ezarri ziren. Horrez gain, ehunka gazte modu arbitrarioan judizializatu zituzten. Oraindik ere, zigorgabetasuna da nagusi: liderren aurkako erasoengatik 1.377 prozesu judizialek, 227 prozesutan baino ez da zigorra ezarri, eta 20 baino ez dira erantzule intelektualen kontrakoak izan. Preso Politikoen Elkartasunerako Batzordearen esanetan, justiziarik ez dagoenez, beldurra sorrarazten duen mezua igortzen da: **salatzea arrisku handiagoa izan daiteke.**

Testuingurua txarra bada ere, erkidegoek erresilientzia eskerga dutela egiaztatu dute. Emakumeek, gazteek, giza talde etnikoek, unibertsitateek eta lurraldeko erakundeek bakerako, oroimenerako, espirtualtasunerako eta ingurumen-arloko justiziarako proiektuak jartzen dituzte abian. Sortu dituzten mahai humanitarioek, bizi-planek eta babes kolektiborako sistemek egiaztatzen dutenez, estatuaren bermeak nahikoak ez diren arren, **oraindik ere behetik, egunerokotasunetik eta herri-antolakuntzatik eratu behar da bakea.** Berriketaldia bezalako jarduketak kultural zein espiritualak, konfiantzako zirkuluak eta arbasoen jakitate afroinordekoen berreskurapena sendaketa kolektiborako eta erresistentzia baketsurako estrategiak dira gaur egun, eta gizarte-sareari eusten diote gerra bete-betean.

Bakearen alde lan egiten jarraitzen duten erakundeek eta oinarri sozialek deia egiten dute, **bakea lortzeko ezinbestekoa** izango delako erkidegoekin eta haien lurraldeetatik lan egitea.

Giza eskubideen defendatzaileak

Kolonbian, giza eskubideen defentsa arrisku iraunkorreko zeregina da oraindik, eta bizia galdu dezakezu horregatik. Herri Babesarearen misioan gizarte eta lurralde arloko erakundeek azaldutako eta bildutako kontakizunek egoera kezkarriaren berri eman dute. Bertan, hain zuzen ere, bere horretan dirau lider sozialen, landa-inguruneen erkidegoen eta bake-sinatzaileen aurkako indarkeriak, eta larriagotu egiten da, gatazka eta lurraldea kontrolpean daukaten eragile armatuak etengabe berregituratzen ari direlako.

Defendatzaileak Gara Programaren txostenaren arabera, 2024an defendatzaileen aurkako 707 eraso erregistratu ziren, 157 exekuzio barne. Beraz, exekuzioak gutxitu dira, 2023an 168 egon ziren-eta. Beste indarkeria batzuek, ordea, gora egin dute; bahiketak, esaterako, %200 baino gehiago hazi direlako. Horrez gain, konfinamenduak eta lekualdaketa ere egon dira. Orainsuagoko egoera are kezkarriagoa da: 2025eko lehenengo hiruhilekoan baino ez, 43 defendatzaile hil zituzten, hau da, aurreko urteko epealdi berean baino %43 gehiago. 2025ean, orain arte, 81 lider sozial erail dituzte. Egoera horrez gain, eredu historikoa ere hartu beharra dago kontuan: 2017tik, urtero, 300 lider baino gehiago hiltzen dituzte, eta, gehienak indigenak, nekazariak, lur-eskatzaileak eta ingurumenaren defendatzaileak dira. Hala ere, Bake Hitzarmenaren 500 sinatzaile baino gehiago ere hil dituztenez, agerikoa da estatuak zor sakona duela herrialdean biziaren eta bakearen eraketaren aldeko apustua egin dutenekin.

Protesta sozialaren kriminalizazioak eta zapalkuntzak egoera hori larriagotzen dute. 2019tik 2021era, 6.000 eraso baino gehiago dokumentatu ziren eztanda sozialean, gehienak euren protesta-eskubidea zerabilten manifestarien aurkakoak izan ziren eta, haietako askotan, sexu-indarkeriako eta generoan oinarritutako indarkeriako ereduak ezarri ziren. Horrez gain, ehunka gaztek judizializazio arbitrarioei, lege-oinarririk gabeko prozesuei eta atxiloketa jendetsuei aurre egin behar dietenez, estigmatizazioa eta jendaurreko laidoa pairatzen dituzte. Hori guztia, gainera, zigorgabetasun-giroan gertatzen da: Preso Politikoen Elkartasunerako Batzordeak azaldu duenez, liderren aurkako erasoengatik irekitako 1.377 prozesu judizialeetatik, 227 prozesutan baino ez da zigorra ezarri, eta 20 baino ez dira erantzule intelektualen kontrakoak izan. Justiziarik ez dagoenez, erkidegoei beldurra sorrarazten dien mezua igortzen da: salatzea arrisku handiagoa izan daiteke.

Ezbeharrak ezbehar, biztanle zibilak, mugimendu sozialak eta erakunde komunitarioak ez dira gelditu, ezta herrialdea eraldatzeko duten itxaropena ere. Misio honetan bertan bildutako kontakizunak bat datoz esatean erkidegoak bete-betean ahalegintzen direla euren lurraldeetan geratzen eta, bertatik, bizirik mantentzen dutela euren borroken oroimena. Bien bitartean, bakearen eraketa bultzatzen dute herrietatik bertatik. Mahai humanitarioak, bizi-plan komunitarioak eta babes kolektiborako proposamenak erresistentzia baketsuaren adierazpide zehatzak dira, eta, egiaztatu egiten dute, estatuaren bermeak nahikoak ez badira ere, oraindik ere indar sozialak benetan uste duela badagoela bakea lortzerik, betiere, erkidegoetako jendeari entzuten badiote.

Lurra eta lurraldea defendatzen dituzten biktimak

Naturaren defentsa giza eskubideen aldeko borrokako ertz handienetakoa da gaur egun. Edonola ere, ura, basoak, ibaiak eta biodibertsitatea babesten dituztenek lider sozial eta komunitarioek baino arrisku handiagoari aurre egin behar diote askotan. Kolonbiako biodibertsitatea handia denez eta lurraldeek ekosistema ugariak dituztenez, interes estraktibisten eta legez kontrako ekonomien lehiapeko ingurua da gaur egun, lurralde indigenak, afrooinordekoak eta nekazariak oztopoa direlako haien negozioentzat, nazioz haraindikoak edo nazionalak, legezkoak edo legez kontrakoak diren kontuan hartu gabe. Hori dela eta, lurraldearen eta naturaren defendatzaileak diren emakumeak eta gizonak jazarritako subjektu zaurgarriak dira gaur egun.

Urterik urte, ingurumeneko liderrak hilketetako eta mehatxuetako biktima nagusien artean daude. Gizarte-erakundeek egindako txostenen arabera, ingurumeneko defendatzaileak, baina legez kontrako meatzaritzaren, **petrolio-ustiapenaren edo megaproiektuen** aurka daudenak, batez ere, etengabe xaxatu eta estigmatizatzen dituzte zenbait kanpainaren bidez, eta, bertan, **garapenaren etsaiak** direla leporatzen diete. Narrazio horrek haien borrokak desitxuratzen ditu, haien helburua tokian tokiko erkidegoen bizia-ri eusten dioten ondasun erkideak babestea denean eta, haiei esker, planetaren oreka lortzen denean.

Bildutako lekukotasunen arabera, ingurumenaren defentsak lotura estua dauka lurraldearen defentsarekin eta herrien iraunkortasun kulturalarekin. Erkidego etnikoek eta afrooinordekoek gogoratu dutenez, *“lurraren eta lurraldearen aldeko borroka zaintzeko modua ere bada”*, ibaia edo mendia zaintzen denean etorkizuneko belaunaldien bizia bermatzen da-eta. Emakume beltzek eta indigenek ohartarazi dutenez, legez kanpoko meatzaritzak eta kimikoengatiko kutsadurak ekosistemak suntsitzen dituzte, baina, horrez gain, eragin zuzena daukate haien gorputzetan eta osasunean. Horren ondorioz, politika publikoentzat ikusezinak diren gaixotasunak sortzen dira. **Hori dela eta, ingurumenaren defentsa ezin da deslotu ez genero-ikuspegitik ez ikuspegi etnikotik: natura babesteko, historiari begira lurraldeok bizileku izan dituztenen eta zaindu dituztenen bizia ere babestu beharra dago.** Horrez gain, guztiok giro osasungarrian bizitzeko daukagun eskubidea da.

Bestetik, behinolako erkidegoek egiaztatu egin dute agintea ezartzeko eta lurraldearen babesa bermatzeko beste modu batzuk daudela, hau da, armarik gabe eta hitzaren nahiz antolakuntza kolektiboaren bidez. Gainera, irakatsi egiten dute natura ez dela ez baliabidea ez ustiatu beharreko salgaia, harreman espiritual eta politikoa ehuntzen duen izaki bizia baizik. **Natura defendatzean, biziera guztiak defendatzen dira,** baina arbasoen jarduketaren oroimena ere bai, herriek lurrarekin, espiritualtasunarekin eta euren burujabetzarekin duten lotuneari dagokionez.

Zeregin hori euren gain hartzen dutenen aurkako indarkeria izugarria da. Proiektu estraktibistek lotune historikoa izan dute gehienbat paramilitarrak ziren egiturekin. Indarkeria hori, hain zuzen ere, interes ekonomiko eta estraktibistekin dago lotuta: erkidego afrooinordekoak, indigenak eta nekazariak lekualdatu egiten dituzte, meatzaritzako, agroindustriako eta narkotrafikoko proiektuek aurrera egin dezaten. Askatasuna Korporazio Juridikoak adierazi zuenez, azken hogeita hamar urteetan, *“lurrekin eta baliabide naturalekin geratzeko asmoz lurraldeko jendea botatzea”* izan da gerrarako estrategia. Hartara, ibaiak, basoak eta mendiak babesten dituztenek eragile armatuei ez ezik, haien lana hil ala biziko erronka bihurtzen duen **garapen-ereduari** ere aurre egin behar diote.

Gizarte eta ingurumen arloko mugimenduek esan dutenez, Kolonbian ez da bakerik lortuko, ingurumen-arloko justiziarik ez badago. Natura defendatzen dutenak babestea beharrezko lehentasun politikoa izan behar da. Ezinbestekoa da biziera guztien jagole moduan egin dituzten ekarpenak aitortzea. Nazioarteko lankidetzak, estatuak eta gizarteak bermatu egin behar dute haien ahotsak entzun egiten direla eta ekoizpen agroekologikorako, elikaduraren burujabetzarako zein lurraldeen zainketarako dituzten proposamenak babesa jasotzen dutela eta indartu egiten direla. Izan ere, giza eskubideak defendatzen direnean, lurraldeak ere defendatzen dira: *“ibaia defendatzen dugunean, geure seme-alaben bizia defendatzen dugu”*. Helburua geure etxe erkidea defendatzea denez, bermatu egiten da biziak aurrera jarraituko duela mundu zabalean, tokian tokiko erkidegoentzat nahiz gizateria osoarentzat. Naturaren defendatzaileak aitortzea eta babestea ezinbesteko urratsa da, bakea eratzean lurra, ura eta bertan bizi diren herriak kontuan hartu daitezen.

Giza eskubideen defendatzaileen hilketa sistematikoak, zigorgabetasun iraunkorrak, gatazka armatuaren berregituraketak eta estatuaren bermerik ezak agerian uzten dute giza eskubideak defendatzen direnean oraindik ere bizia arriskatzen dela Kolonbian.

Emakumeen eskubideen urraketak

Pazifiko kolonbiarrean kokatutako Buenaventurako Hego Berridun Tximeleten Sareak irmotasunez jartzen du mahai gainean pairatutako genero-indarkeriek oso lotura nabaria dutela egiturazko arrazakeriarekin. Gainera, salatu egiten dute sexu-indarkeria pairatu baino lehen emakumeek irainak jasotzen dituztela euren larruazalaren koloreagatik. Beraz, agerikoa da emakumeak izateagatik ez ezik, emakume beltzak izateagatik ere jasaten dituztela erasoak. Errealitate horren arabera, gatazka armatuko sexu-indarkeria ezin da bakarrik ulertu genero-indarkeria moduan: gizatasuna kentzea eta isilaraztea helburu duen indarkeria arrazializatua ere bada.

Genero-ikuspegia eta arrazakeriaren aurkako ikuspegia atzeraezinak dira. 2024an, 745 feminizidio egon ziren; eta, 2025eko maiatzera arte, 362. Emakume lider indigenen, afrooinordekoen, nekazarien eta bilatzaileen arrisku bereizgarria iraunkorra da. Buenaventuran, azpimarratu egin zuten sexu-indarkeria arrazializatua ere badela eta, arrazakeriaren aurkako ikuspegiak gabe, politikek osatu gabe jarraitzen dutela: *“emakume mestizoek badiute beirazko sabaia hausterik, baina geuri zementuzko sabaia jartzen digute”*. Horrez gain, elkarrizketarako mahaietan *“gizonak bakarrik”* daudenean, ez diete emakumeen zein neskaten aurkako indarkeriei jaramonik egiten. Hori dela eta, garrantzitsua da Tximeleten Sareko emakumeek egiten duten deia, erakundeetako lan-agendetan ez ezik, gutako bakoitzaren bizitzan ere arrazakeriaren aurkako ikuspegia kontuan hartu dadin: *“arrazakeria bera indarkeria dela aitortzea da erronka handiena”*.

Emakume beltzek, indigenek eta nekazariak lan-arloko bereizkeriak, bazterketa politikoa eta gatazka-armatuaren esparruko berariazko indarkeriak pairatzen dituzte. Kontakizunetan, misioak egiaztatu egin ahal izan zuen etxeko eta erkidegoko ekonomia kontrolatzeko modu desberdinak daudela: familia-buruak diren emakumeei egindako estortsioak, arrantzarako murrizketak eta LGBTIQ+ giza taldearen aurkako xaxaketak nagusi dira kontrol armatuak gurutzatzen dituen lurraldeetan. Pazifikoa bezalako lurraldeetan, hainbat eratako indarkeriak gauzatzen dira: negozio txikiei eusten ahalegintzen diren emakume familia-buruei egindako estortsioa eta eguneroko bizitza mehatxupean daukaten lesbianen eta transen aurkako jazarpena, besteak beste. Gerrako testuinguruen erdi-erdian, emakumeek lekualdaketa, konfinamenduaren eta aukera ekonomikoen galeraren pisua hartu behar izan dute euren gain. Euren kontakizunetan, emakumeek misioari erakutsi ahal izan zioten nola baztertu dituzten erabakiak hartzeko guneetatik: *“oraindik ere, bakerako elkarrizketa-mahaietan, gizonak dira nagusi”*. Beraz, eredu patriarkala berregiten da, eta, bertan, oso ohikoa da emakumeen isiltasuna.

Emakumeek indarkeria sistematikoari eta egiturazkoari aurre egiten badiete ere, duintasunez gainditu dute biktimizazio hori. Izan ere, gero eta indartsuagoak eta ahalbunduagoak dira, erresistentziako prozesuetako protagonistak dira, bizia, erkidegoak zein lurraldeak zaintzen dituzte eta, bertatik, arbasoen jakitateak nahiz jarduera kulturalak berreskuratzen dituzte indarkeriari aurka egiteko estrategia moduan. Esate baterako, Buenaventurako emakumeen *berriketaldia*, konfiantzako zirkuluak eta arbasoen jakitate espiritual afrooinerdekoen berreskurapena autobabeserako eta sendaketa kolektiborako estrategiak dira gaur egun. Jarduketa horiek oromena zein espiritualtasuna uztartzen dituzte arbasotasunaren zein ekintza politikoaren bidez, sare sozialari eusten diote gerra bete-betean eta emakumeak subjektu politikoak nahiz bake-eratzailleak direla aldarrikatzen dute. Arrazakeriaren aurkako agenda feministek entzun diezaietela eskatzen dute, ezinbesteko baldintza delako emakumeen ahotsa eta begirada kontuan hartzen dituen bake iraunkorra eratzeko.

Gomendioak

Lankidetzaren esparruan, fondoek murrizketaren aurrean eta gatazkak jipoitutako lurraldeetako misioentzako arrisku handiagoen aurrean (esate baterako, bertan atxikitzea, ekipamenduak kentzea eta sartzen ez uztea), ahalegin handiagoa egin beharra dago, lurralde-agerpenari eusteko eta zabaltzeko, arrisku handiko testuinguruetan ere bai. Funtsezkoa da prozesu komunitarioetan laguntasun politiko eta solidarioa lehenestea, genero-ikuspegia eta arrazakeriaren aurkako ikuspegia kontuan hartuta, eta ahalmen biderkatzailea duten proiektuei lehentasuna ematea. Aldi berean, funtsezkoa da honako hauxe ardatz nagusi duten proposamenen aldeko apustua egitea: feminismoa, defendatzaileen babesa, ekonomia komunitario zein herritarretako ekoizpen-proiektuak eta bakearen eraketa. Esparru horretan, lehentasunezkoa da kooperatibismoan, klusterretan eta ekonomia sozial zein solidarioan oinarritutako alternatiba ekonomikoei babesa ematea, gertari ohiak berriro gizarteratzeko prozesua indartu dadin eta, proposamen komunitarioen bitartez, landa-garapena sustatu dadin. Modu berean, premiazkoa da lurraldeen eta naturaren defentsa bultzatzea honako arlo hauetako ekimenen bitartez: justizia klimatikoa, agroekologia, elikaduraren burujabetza eta erkidegoetan krisia sakontzen duten megaproiektu estraktiboetatik babesteko neurriak.

Unibertsitateek eta tokian tokiko sareek behin eta berriro diote premiazkoa dela agerpen estatal prestatua edukitzea, emakume eta gazteen lidergorako prestakuntza eskaintzeko. Horrez gain, ikuspegi etniko espirituala kontuan hartzen duten programak ere egon behar dira osasun mental eta psikosozialaren arloan. Horrelako ekimenek arbasoen jarduketak eta herri-jakituria aitortu, errespetatu eta sustatu behar dituzte, baliozkoak eta beharrezkoak direlako gatazka armatuak utzi dituen ondorio emozionalari arreta emateko orduan.

Ozen hitz egin beharra dago eremu diplomatikoetan eta eragin-guneetan, Bake Hitzarmena bete egin behar dela eskatzeko eta Kolonbian protesta soziala egiten dutenen eta lidergo komunitarioak dituztenen eskubideak bermatzeko.

Honako hauxe eskatzen zaio Kolonbiako Estatuari:

1. 2016ko Bake Hitzarmena oso-osorik betetzea, ikuspegi etnikoa eta genero-ikuspegia kontuan hartuta.
2. 2023ko T-546 Epaia ezartzea. Bertan, hain zuzen ere, defendatzaileentzako bermeen egungo egoera inkonstituzionala dela adierazi zen, eta bertan zehaztutako 18 neurriak benetan betearazi beharko lirateke, zigorgabetasun-maila handiak murrizteko. Ildo horretatik, gainera, ekintza irmoa ezarri beharko litzateke, lider sozialen hilketak prebenitzeko eta giza eskubideak nahiz ingurumen-eskubideak bete-betean erabiltzen direla bermatzeko, gutxieneko baldintza delako benetakako bake iraunkorrerantz aurrera egiteko.
3. Era berean, babeserako gaur egungo eredua eraldatzea, banakako eskema erreaktiboak gainditzeko, prebentziorako sistema integralerantz aurrera egiteko, autobabeserako jarduketa komunitarioak egituratzeko eta lurraldeetako lidergoen jarraipena bermatzeko. Horretarako, gainera, prebentziorako mekanismoek igorritako alerta goiztiarrei³ behar besteko erantzuna ematea, arriskuan dauden erkidegoak benetan babesten dituzten eta jakinaren gainean jartzen dituzten ekintzen bidez.
4. Segurtasuna bermatzea eta sartzeko aukera ematea nazioarteko misioei nahiz gatazkapeko lurraldeetan lan egiten duten erakunde laguntzaileei.
5. Protesta sozialaren zapalkuntza ikertzea eta zehatzea. Batez ere, 2021eko ez-tanda sozialean gertatutakoa argitu beharra dago, orduan 6.000 eraso baino gehiago egon zirelako, 60 exekuzio eta begietako 120 lesio barne.
6. Elkarriketarako mahaietan eta erabakiak hartzeko prozesuetan, emakumeen eta herri etnikoen partaidetza loteslea ziurtatzea, indarkeria arrazializatupei eta genero-indarkeriei arreta ematen dien ikuspegi bereizgarria kontuan hartuta.
7. Herrialdeko departamentuetan eta leku kritikoenetan, inbertsio soziala lehenestea, honako hauxe sendotzeko: oinarrizko azpiegitura, ikuspegi bereizgarriaren segurtasuna, lidergo berrien prestakuntza eta ekoizpen-alternatiba jasagarrien bultzada.

³ Herriaren Defendatzailearen alerta goiztiarrak: prebentziorako mekanismo honek estatuari ematen dio eskualde jakin batean bizi diren biztanle zibilentzako berehalako arriskuen berri:
<https://alertastempranas.defensoria.gov.co/>

Herri Babesarea

Giza eskubideen defendatzaileen
babeserako euskal udal sarea
Red vasca municipal de protección
a defensores/as de derechos humanos